

אנחנו עם נון - קונפורמיסטי

לשון אהרת: הציונות החילונית איננה בסופו של דבר אלא "חילונית" במיר- כאות מבחינה סובייקטיבית של דור או שניים שלשה דורות ובסופו של דבר היא תתגלה כ"הערמה מיטאפיסטית". והי- כוונה, "בסופו של דבר" זה תתגלה כאשר ציונות חילונית זו תוגשם במלואה. או אז יפרוץ היסוד המיטאפיזי שבתהליך. ואין ספק שלכך התכוון יהודה הלוי בב- טחוננו שעם שיבת ציון תחזור הנבואה לישראל (והנבואה אצלו היא היא אות

למבחינה עיונית הלא צודק פרופ' ברוך קורצווייל המתריע נגד השימוש במונחים "עם סגולה" ו"אור גויים" תוך ניתוקם משרשם המיטאפיסטי-חילוני. חילונם איננו לגיטימי, לדעתו. "קדושים תהיו כי קדוש ה' אלהיכם" הוזה אומר ביסוס מיטאפיסטי- דתי לכל צווי המוסר הבאים לאחר פתיחה זו. משמע גם, שאיסור שעטנז שווה במשקלו הערכי ל"הדרת פני זקן" ל"ואת שבתותי תשמורו" ו"לא תגנובו". הבחינה "המוסרית" בלבד יכולה להסתפק בצו השני והרביעי ולדחות שעטנז ו- שבת, הבחינה הדתית איננה מתירה סלקציה שכזאת, כשם שאיננה מתירה ציטוט מקוטע "לא תיקום ולא תיטור" תוך השמטת הסייג "את בני עמך", כלומר שמותר - ובמקרים מסויימים ומפורשים גם חובה - לגקום באויבים שלא מבני עמך.

אלא שבמשך ההיסטוריה הארוכה וה- מסובכת נעשו כל מיני סלקציות מכאן ומכאן. עם הבחירה התחיל לבחור בין מצוות נוחות לבלתי-נוחות. והמעניין הוא שעד כה, עד תקומת הציונות והמדינה, לא נשלל עצם מושג הבחירה אף על ידי אלה שמרטו או גילו את כל השערות מהראש והפנים וביטלו את כל המצוות ואיכשהו השאירו את האב- חנה של "עם סגולה" ולא פעם אף הכניסו לתוכו דברים שלא היו מעולם כלולים בו או שהופקו על דרך פרשנות מקוטעת או מסלפת. (בן-גוריון מזה ולי- בוכיץ מזה).

ישנה מידת יושר מסויימת בשלילת מושג הבחירה על ידי החוגים הלאומיים שיצאו לתרבות חילונית לחלוטין, אך מה שקורה להם הוא, שדרך זו מוליכה אותם שלא מדעתם ורצונם, ל"ישראליות" גבוהה ובסופו של דבר גם בלתי מוצי- דקת מבחינה היסטורית ומשפטית-בינ- לאומית. אותו זרם "ככל הגויים" שהיו לו צידוקים היסטוריים ופסיכולוגיים נת- רדד ונודהם וממש גיטרפש בשלוליות "כנעניות" למיניהן. פירוש הדבר שהאושר האינטלקטואלי הסובייקטיבי איננו חופף תמיד אמת היסטורית. וזו הנקודה בה מתחילה טעותו של קורצווייל: היסטו- ריזציה של המושגים הדתיים מיסודם - ואין הכוונה בזאת ל"חכמת ישראל" המאובנת, כי אם להיסטוריוזציה חיה ומחיה - יש בה אמנם סילוף מסויים של כוונת המכוונים במקורות. אך מאידך היא יכולה להיות דרך שאומה חצבה לעצמה, האמת המיטאפיסטית בין סלעי המציאות החילונית או במדבר זה של הנפש והמוח האימאנסיפאציונים, או ב-

סמך המושגים הללו, הרי הם גורמים לי מייד כפסולים, וכבלתי נסבלים ב- יתר, כשמישהו מנסה להוציא מהם זכויות מיוחדות ודין מיוחד לאותו "עם סגולה".

אינני רוצה להכחיש שראיון "עם סגולה" ללא ספק תרם במשך ההיס- טוריה לעצם קיומו של עם ישראל כשם שעצם קיום המצוות הדתיות תרם לכה, אולם אינני מוכן בשום פנים להוציא מעובדות היסטוריות אלה שום מסקנות מחייבות לגבי ההווה ובוודאי לא לגבי העתיד.

נדמה לי שבזאת כבר עניתי במובלע גם על השאלות ב' ו-ג', ולכן הנני פתור מלהשיב עליהן במפורש.

אסיים רק בזאת שהייתי מציע שמנ- היגינו המדיניים יוציאו את המונחים הללו בהקדם האפשרי מן השימוש שלהם.

השאלות

א. למושגים "עם סגולה" ו"אור גויים" ניתנות כיום בעי- קר משמעויות חילוניות: עם סגולה במוסריותנו, אור לגויים בהידום היהודי. בן-גוריון נדווקה המשמעות הדתית של המושג מן המשור המודע של דרכי תגובותינו והתנה- גותנו כעם. כיצד אתה מתיחס לעמדות הרוחניות השונות הנובעות מן המושג "עם סגולה". מהי לדעתך משקלה הבלתי מודע של הכרה זו בהתנהגותנו כעם? האם אתה שולל מושג זה מכל וכל? האם עלינו ראשית כל לנסות להיות עם נורמלי?

ב. האם נלוות לרעיון הבחירה, משמעויות חדשות או מתחדשות כתוצאה מתקומת עם ישראל במולדתו, ומה- שתלבותו של עם ישראל כאומה במהלך ההיסטוריה?

ג. האם רעיון הבחירה, מניח איכות שונה של הפרט היהודי מן הפרט הגויי או של העם היהודי מאומות העולם ואם כן האם איכות זו מותנית?

להיותנו עם סגולה). ולכאורה הלא ניתן להקשות, מה צורך בה נבואה, עם בוא הגאולה, הלא הנביאים היו מוכיחים את העם על פשעיו, האמנם אלה יהיו פני הגאולה, שנודקק לנביאים. אכן כן הוא, כי הגאולה תתבטא בשלב זה במתן בסיס נורמאלי, טבעי, היסטורי לעם הנבחר. ורק לאחר מכן יתברר שהמעין הנבואי רק הוסתר או הסתיר עצמו בכוונה-תחילה, "עד יעבור עם זו קניית", שיעבור את השלב המדיני הפיסטי. זה גם נרמז בנבואת העצמות היבשות של יחזקאל: תחילה קרבות עצם אל עצמו ובסוף מעלה בשר וגידים ואחר כך בהכרח חזרת הרוח. וזה כנראה גם הפתרון הנכון לאותה דילמה ראשונה של שמואל מול העם הדורש מלך, ככל

הגויים". אמנם ארץ ומדינה ומלך ככל הגויים, ורק על בסיס זה מתחילה הס- גולה הנבואית הטבועה בנו.

והיותה טבועה בנו זו עובדה אכזיסי- טנציאלית ממש ללא מבלט, ויהיו אשר יהיו מקורותיה, מיטאפיסטיים או היסטו- ריים, "גרידא" ("גרידא" במירכאות, כמו- בן, כי אין דת ישראל ותורת משה דומה לדתות אחרות בא-היסטוריות ואלהי יש- ראל כאלהי ההיסטוריה, הוא 'סוד מוסד באמונת ישראל). ומי שרוצה בכוח להכניס למושג "אור לגויים" את התפקיד לקדם את המדע בין עמי אסיה ואפריקה, למשל, הוא עושה זאת משני טעמים, בין במודע בין בבלתי מודע: ראשית כל, רוצה היהודי האימנסיפאציוני שבו, הליבראלי או הסוציאליסט, להצדיק בפני

עצמו (ולפעמים גם בפני גויים) את
„עריקתו“ מהמערכה הבינלאומית, בקוס-
מופוליטית, אל איזו מדינה ולאומיות-
עוד-אחת, והוא ממציא לו תפקידים כלל-
אנושיים. שנית הוא מחפש תוכן „מוד-
רני“ לאותה תחושה קדומה שבו, שאין
בכוחו להשתחרר ממנה, שאנחנו בכל
זאת משהו אחר, ולא סתם „שונים“ כל-
שונם של רבים המתביישים בתחושה זו,
כי אם באמת נבחרים, נועדים למשהו.
עובדת שוניות זו לא יוכלו להכחישה
אף כופרים שבכופרים, אף המכונענים או
המתכונענים ביותר ולא סתם כשונותו של
כל עם מאחרים. אך אין זה מפלט מב-
חינה עובדתית מקביעת עליונות שבשור-
גיות זאת, ויהיו מקורותיה של עליונות
זו אשר יהיו. עם כל כשרון ההסתגלות
האינדיבידואלית, אנחנו עם נון-קונפו-
רמיסטי מובהק. וצר המקום כאן מלהור-
כיה זאת. גם כשניסינו לא פעם להבלש
בקרב אחרים, לא הצלחנו, וצפנו למעלה,
לצמרת כל חברה וכל עם וכמעט בכל
תחום מתחומי התרבות, כולל כלכלה
וצבאיות. ועל הכל: הפתוס המוסרי, מצ-
אצאי הנבואה, הוא שנשאר בקרב כל
העריקים מ„עם סגולה“ זה. ועל כן כמעט
תמיד בראש כל המהפכות. גם בכושר וגם
ביושר הם פרות הסגולה ההיא. ודאי
שאינן זה גוגע לכל פרט ופרט, נבלים
ופושעים היו בתוכנו גם בהיותנו „עם
סגולה“ לכל הדעות (בימי אמונה באחדות
היחידה בעולם, בימי הנבואה), אלא
שאומה נבחרת בשניים: בצמרת הרוחנית
שבה ובכוח מרכזיותם ואורגאניותם של
אנשי הצמרת הרוחנית, משמע שאין
הם יוצאי דופן או תופעה מקרית, כי
אם בני העם ממוצאם וקובעים דרך העם,
או אם לא תורת חיים, אורח חיים ממש,
הרי לפחות כאידיאל מחייב.

תחיית ישראל בארצו על רקע המתרחש
בתרבות הגויים בימין ובשמאל, אינה
אלא הוכחה ברורה לנבחרות זו — ואני
הוזר ומדגיש שנבחרות זו היא בגדר
עובדה מימי אברהם אבינו, או משה
רבינו, או מיום היותנו לעם, גם אם
אין אדם מאמין בבוחר עליון שבחר
בנו. על כן אמרנו עובדה אכזיסטנציאלית
בעלת אסנציה עשירה וחזקה ופועלת
שלשת אלפי שנה. הכופר רק מסתבך
בבקשו הסברים לא מיטאפיסיים לעובדה
זו או מסתבך בנסותו לברוח ממנה.
אין לאן. על כן הפרט היהודי שולל
איכות זאת געשה מתוסבך כל כך, כי
בסופו של דבר מתגלה, אם ישר הוא,
שהפאתוס שלו בשלילה זו, הוא... פרי
אותה סגולה, ואז נוצר הטיפוס הטראגי-
קומי.

מכאן שמוטב לשאת מדעת גורל או
יעוד זה שאין ממנו מנוס, ודאי לא לעם
כקולקטיב, ולא רק לשאת פאסיבית, כי
אם אקטיבית. „היה מה שהנך“ — כבי-
טויו של ניטשה. גם לא להרתע מפני
הגילויים ה„חילוניים“ או „לא-מוסריים“
לכאורה“ של דרך הגאולה. הם הכרח
ומקבלים את קידושם מכורחם זה,
בתנאי שהם מחזקים דרך זו ולא מפ-
רעים לה. ברדיצ'בסקי ניסח בתמצית
חיות: גוי קדוש? כן. אך תחילה עלינו
להיות גוי על מנת שנוכל להיות גוי
קדוש.

ולסיכום ותשובה על השאלה שבכותרת:
רעיון הבחירה הוא מושג קבוע, ודאי
אם שרשו מיטאפיסי, אך גם אם שרשו
היסטורי „בלבד“. הגשמותיו וגילוייו הם
מותנים, מותנים בתנאים היסטוריים אוב-
ייקטיביים ובכוחות גוף ונפש ורוח טוב-
ייקטיביים.